

Казак Куртулуш Саваш

**КЫРГЫЗСТАНДАГЫ ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ
СИСТЕМАСЫНЫН САПАТ МАСЕЛЕСИ ЖАНА АНЫН СЕБЕПТЕРИ:
ЖЕТЕКЧИЛЕРДИН ПИКИРИНДЕ**

Казак Куртулуш Саваш

**ПРОБЛЕМЫ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ И ИХ ПРИЧИНЫ:
МНЕНИЯ РУКОВОДИТЕЛЕЙ**

Kurtuluş Savaş Kazak

**YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE
KIRGIZİSTAN YÜKSEKÖĞRETİMİNDE KALİTE
SORUNU VE SEBEPLERİ**

Kurtuluş Savash Kazak

**KYRGYZSTAN'S QUALITY PROBLEMS
IN HIGHER EDUCATION AND THEIR REASONS ACCORDING
TO EXECUTIVE OPINIONS**

УДК: 378.74. (575.2)/331

Кыргызстандын жогорку билим берүү системасы өлкөнүн эгемендүүлүгүнүн алгачкы жылдарында олуттуу кризиске учураган. Бул кризистен эң көп жабыркаган эң маанилүү элементтердин башында жогорку билим берүүнүн сапаты турат. Учурда билим эң олуттуу күч экендигин эске алсак, мындай жагдай Кыргызстан үчүн өтө маанилүү жана чечилүүгө тийиш маселе болуп саналат. Бул изилдөө иши дескриптивдик мүнөздө болуп, маалымат чогултууда жартылай конструкцияланган интервью формасы колдонулган. Жетекчи менен интервью формасы «Эгемендүүлүккө жеткенден кийинки Кыргызстандын жогорку билим берүү системасын баалоо» темасындагы доктордук диссертациясынын алкагында даярдалган. Жетекчилерге кыргыз жогорку билим берүү системасында кездешкен негизги проблемаларга байланыштуу суроолор берилген. Изилдөөнүн фокус-группасын 3 мурунку КР Билим берүү жана илим министринин орун басары жана 2 мурунку ректор түздү. Изилдөөнүн натыйжасында Кыргызстандын жогорку билим берүү системасында сапат маселеси бар экендигин бардык жетекчилер тарабынан ырасталганы аныкталды. Жетекчилердин пикири боюнча сапатка таасир тийгизген факторлор аныкталып, жалпыланып «жогорку билим берүүнү каржылоо», «коомдук түшүнүк», «орто билим берүүчү, жогорку билим берүүчү уюмдар», «бүтүрүүчүлөрдүн компетенциялары» жана «аккредитация» параметрлеринде чагылдырылды.

Негизги сөздөр: Кыргызстан, жогорку билим, сапат, жетекчи, пикир, себеп, компетенциялар.

В первые годы после приобретения независимости система высшего образования Кыргызстана впадала в серьезный кризис. Качество высшего образования в числе наиболее значимых и наиболее пострадавших от этого кризиса элементов. В настоящее время, когда знания выступают как самая мощная сила, такое обстоятельство в стране является жизненно важной проблемой, требующей безотлагательного решения. В этом исследовании, характеризуемом как дескриптивное, для сбора данных была использована полуструктурированная форма интервью. Форма интервьюирования руководителя была подготовлена в ходе диссертационного исследования на тему «Оценка системы высшего образования независимого Кыргызстана». Руководителям были заданы вопросы об основных проблемах в системе высшего образования Кыргызстана. В качестве фокус группы выступили 3 экс-замминистра образования и науки Кыргызской Республики и 2 бывших ректора. В результате исследования было установлено, что все руководители подтверждают наличие проблемы качества в высшем образовании Кыргызстана. Также, были установлены факторы, по мнению руководителей влияющие на качество. Они обобщены и собраны в параметры «финансирование высшего образования», «общественное понятие», «средние, высшие учебные заведения», «компетенции выпускников» и «аккредитация».

Ключевые слова: Кыргызстан, высшее образование, качество, руководитель, мнение, причина, компетенции.

Kırgızistan Yükseköğretim sistemi ülkenin bağımsız olmasından sonraki ilk yıllarda büyük bir kriz içine düşmüştür. Bu krizin en büyük ve en önemli etkilediği unsurların başında yükseköğretim kalitesi gelmektedir. Günümüzde bilginin en önemli güç olarak kabul edildiği göz önüne alındığında bu Kırgızistan için hayati öneme sahip ve çözülmesi gereken bir sorundur. Betimsel nitelikteki bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Yönetici Görüşme Formu 'Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Yükseköğretim Sisteminin Değerlendirilmesi' adlı doktora tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Yöneticilere Kırgızistan yükseköğretim sisteminde yaşanan temel sorunlara ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırmanın örneklemini 3 eski Eğitim Bakan Yardımcısı ve 2 eski Rektör oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda Kırgızistan Yükseköğretiminde bir kalite sorunun varlığının bütün yöneticiler tarafından kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan yöneticilerin kaliteyi etkilediğini düşündükleri faktörlerin 'Yükseköğretimin Finansmanı, Toplumsal Anlayış, Ortaöğretim, Yükseköğretim Kurumları, Öğretim Kadroları, Mezun Yeterlikleri ve Akreditasyon' başlıklarında toplandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, yükseköğretim, kalite, yönetici, lider, görüş, sebep, yetkinlik.

Kyrgyzstan's higher education system has fallen into a major crisis in the first years following independence. Quality of higher education has been the most affected field by this crisis. Considering the fact that information is believed to be the most powerful asset today, this is a vital problem for Kyrgyzstan and it needs to be solved. In this descriptive study, data has been collected using a semi-structured interview form. The Executive Interview Form has been prepared within the scope of the doctoral thesis named 'Evaluation of the Higher Education System of Kyrgyzstan after Independence'. The executives were asked questions about the main problems in the higher education system of Kyrgyzstan. The sample of the study consists of three former deputy education ministers and two former rectors. As a result of the research, it has been discovered that the existence of a quality problem in Higher Education of Kyrgyzstan is accepted by all executives. On the other hand, it has been determined that the factors that executives think affect the quality are gathered under the subjects of 'Finance of Higher Education, Social Understanding, Secondary Education, Higher Education Institutions, Graduate Qualifications and Accreditation'.

Key words: Kyrgyzstan, higher education, quality, leadership, opinion, reason, competence.

YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE. Üretilen mal ve hizmetlerin niteliğini bildiren kalite kavramı üzerinde bilimsel çalışmaların yönetim bilimi ile

eşzamanlı olarak 20. yy. başlarında yapıldığı görülmektedir. Geçmişte standartlara uygunluk olarak anlaşılan kalite son dönemlerde müşteri beklentilerine uygunluk olarak anlaşılmaktadır. Üretilen ürün değil de hizmet ise kalite kavramı hizmetin niteliği ve alıcının memnuniyeti ile ilişkilidir (Ensari, 1999; Şişman ve Turan, 2001, s.26-38).

Eğitim alanında müşteri denildiğinde öğrenci akla gelse de veliler, iş sektörü ve bütün toplum eğitimin müşterisi konumundadır. Kapitalizmin bakış açısıyla müşteriyi para olarak anlamlandırılmaksızın sunulan eğitimin kalitesi TKY'nin insan merkezli olan yaklaşımına uygun düşmektedir. TKY uzun vadeli ve sürekli kaliteyi vurgular (Ensari, 1999, s. 31; Bengisu, 2007).

Üniversiteler, bilim ve yetişmiş insan gücünü geliştirmek ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla mevcut beşeri ve ekonomik imkânları en etkili şekilde kullanarak bilgi ve teknoloji üretir ve donanımlı insanları yetiştirir (Altınok, 1998, s. 2). Üniversiteler öğretim yoluyla bireyleri toplumsal rollere hazırlama görevlerinin yanında araştırma çalışmalarlarıyla da toplumun değişen şartlara uyumuna yardımcı olurlar. (Katz-Kahn 1966'dan akt; Bur-salıoğlu, 1997, s.86).

Yükseköğretim kurumlarının kalitesi kurumun misyonuna uygun olarak ürettiği eğitim, araştırma ya da topluma hizmet ürünlerine göre belirlenebilir. Yükseköğretim kurumlarının eğitim kalitesini belirleyen paydaşlar Kamu ve Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler ve akademisyenlerdir (Bengisu, 2007, s. 742).

Bir ürün ya da hizmetin mevcut ve gelecek gereksinimleri karşılayacak özellikte olması olarak tanımlanan kalitenin belirlenmesinde kalite güven-cesi, sözleşmeye uygunluk ve müşteri memnuniyeti etkilidir. Yükseköğretimde kaliteden bahsettiğimizde yükseköğretim kurumlarının bilim ve teknoloji üreten ve eğitim-öğretim hizmeti veren üreticiler olarak tanımlanması daha sonra bu ürünlerin müşterilerinin kimler olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Müşteri ve müşteri memnuniyeti kalite ile yan yana ele alınmak durumundadır. Buna göre aşağıdakiler yükseköğretimin müşterileri sayılabilir; öğrenciler, veliler, enstitü ve Ar-Ge merkezleri, kamu ve özel sektör, ulusal toplum ve devlet ile evrensel toplum ve evrensel bilim (Köksoy, 1997, s. 1-8). Üniversitelerin öğrenci yeterliklerinin en

yüksek düzeye ulaştırma hedefine uygun olarak organize edilmeleri gereklidir (Sin ve Toroyev, 2016). Kırgızistan yükseköğretiminde en temel probleminin kalite konusunda olduğu farklı araştırmalarda ileri sürülmüştür (Кыдышова, 2017).

1. **YÖNTEM.** Betimsel nitelikteki bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Yönetici Görüşme Formu ‘Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Yükseköğretim Sisteminin Değerlendirilmesi’ adlı doktora tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Yöneticilere Kırgızistan yükseköğretim sisteminde yaşanan temel sorunlara ilişkin sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler katılımcıların uygun buldukları yer ve zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında gerek duyulduğunda ek sorular ile daha derinlikli bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde iki farklı ses kayıt cihazından faydalanılmıştır.

Tablo 1

Görüşme Süreleri

Yönetici 1	Yönetici 2	Yönetici 3	Yönetici 4	Yönetici 5
36,41 dk	33,64 dk	33,57 dk	44,06 dk	36,28 dk

Örneklem grubu olarak geçmiş dönemlerde Kırgızistan Yükseköğretim sisteminde yönetici sorumluluğu almış 5 kişi belirlenmiştir. Örneklem seçilirken katılımcıların geçmişte aldıkları görevin niteliği, tarihi süreci ve görev yaptığı bölge de dikkate alınmıştır. Yöneticilerden 3’ü Bakan Yardımcılığı, 2’si ise Rektörlük yapmışlardır. Bakan Yardımcıları bağımsızlık yıllarından bugüne ilk ve ikinci 10 yıl ile yakın dönemde görev yapmışlardır. Katılımcılardan 2’si geçmişte Rektörlük görevi üstlenmişlerdir. Bunlardan biri ülkenin farklı bir bölgesindeki bir Üniversitenin diğeri ise Tıp alanında eğitim veren bir yükseköğretim kurumunun yöneticiliğini yapmışlardır. Katılımcıların tamamı bugün de Yükseköğretim kurumlarında farklı idari görevlerde bulunmaktadır.

Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları öncelikle yazıya dökülmüştür. Bu aşamada doğrallığın korunması için ifadeler olduğu gibi yazılmış, muhtevanın bozulmaması için cümle düşüklüğü vb. unsurlar dikkate alınmamıştır. Görüşme dökümleri içerik analizine tabi tutularak kod ve kategorilere

ayrılmıştır. Bu çalışmada yöneticilerin yükseköğretimde kalite ile ilgili düşünceleri ele alınmıştır. Yöneticilere ilişkin tanımlamalar Y-1, Y-2, Y-3, Y-4 ve Y-5 şeklinde kodlanarak verilmiştir.

Araştırmada yöneticilerin sorulara içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir. Araştırma görüşme yapılan yöneticilerin yönetici görüşme formuna verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

3. BULGULAR. 3.1. Yönetici Görüşlerine Göre Yükseköğretimde Kalite Sorunu.

Kırgızistan yükseköğretim sisteminde görev yapmış yöneticiler, yükseköğretimin kalitesinin istenilen düzeyde olmadığı konusunda birleşmişlerdir. Katılımcılardan 4’ü kalitenin en temel sorun olduğunu düşünmektedirler. ‘Kırgızistan’da yükseköğretimin temel problemi kalite(Y-5). Benim düşünceme göre birinci problem yükseköğretimin kalitesi. Bu konuda çok eksiklikler var ve istenilen düzeyde değil’(Y-1). ‘En büyük problem eğitimde sayının artıp kalitenin azalmasıdır. Eskiden öğrencilerimizin %75’i başarılı %25’i başarısız iken şimdi bu tam tersine %25’i başarılı %75’i başarısız hale geldi’(y-2).Yöneticilerden bir tanesi kalite sorunun varlığını kabul etmekle birlikte bu sorunun çözülmeye başladığını ifade etmektedir. ‘Kalite sorunu yavaş yavaş çözülüyor’(Y-4).

3.2. Yükseköğretimde Kalite Sorununun Sebepleri.

Araştırma verilerine göre yöneticiler kalite probleminin nereden kaynaklandığına ilişkin birçok etken ortaya koymuşlardır. Ortaya koyulan etkenler ‘Yükseköğretimin Finansmanı, Toplumsal Anlayış, Ortaöğretim, Yükseköğretim Kurumları, Öğretim Kadroları, Mezun Yeterlikleri ve Akreditasyon’ başlıkları altında toplanmaktadır.

3.2.1. **Yükseköğretimin Finansmanı.** Yükseköğretimin Finansmanı Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında en temel sorunlardan birisi olmuştur. Yükseköğretimde kaynak sorunu doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yükseköğretimin kalitesini de etkileyen en önemli etkenlerdendir. Görüşme yapılan yöneticilerden 4’ü bu konuya dikkat çekmişlerdir.

Yükseköğretimin kamu kaynakları ile tamamıyla karşılanması mümkün olmayınca yükseköğretimde öğrenim ücretli hale gelmiştir. Ücretli eğitime geçilmesinin yükseköğretimin ayakta kalması gibi olumlu yanlarını yeterli ön öğrenme sahibi

olmayan öğrenciler istedikleri bölümlere yerleşebilmişlerdir. ‘Söylemek isterim ki bunun da iyi ve kötü tarafları var; iyi tarafı bu kurumların korunmasına, gelişmesine imkan vermesi ile birlikte olumsuz yanı bilime saygısızlık ve değer yitirimi (профанація) olmuştur. Ortaöğretimde başarılı olmadıkları halde istedikleri bölümlere ücretini ödeme yoluyla giren öğrenciler buralarda başarılı olmamasına rağmen rüşvet vererek para ile diploma alması gibi olumsuz durumlarda arttı’(Y-1).

‘Aynı zamanda ücretli eğitim eğitim kalitesi ve uzman yetiştirme faaliyetine etki etmektedir. Sebepi parası olan kişi ücretini ödeyerek eğitim alıyor. Yükseköğretim kurumlarının kamudan finansmanının düşük olması ve öğrenim ücretlerine bağlı olarak yaşayabilmeleri nedeni ile öğrencileri başarısız olsalar da kabul ederek onların başka alanlara gitmelerini istemediğinden kalite düşmektedir’ (Y-5).

Yukarıdaki ifadelerden yükseköğretim kurumlarının kaynak problemini çözmek için en temel çözüm yolunun daha fazla öğrenci kabul ederek onlardan elde edecekleri ücretlerle yaşamlarını sürdürebildikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle Üniversiteler başarıya göre öğrenci alma yoluna gidememektedirler. ‘İkinci olarak öğrenim ücretlerinden dolayı öğrenci başarısı önemsenmeden üniversiteye öğrenci kabul edildiğinden kalite düşüyor (Y-5). Biz öğrenim ücretleri için başarısız öğrencileri kabul ediyoruz’(Y-2). Yükseköğretimin ilgili alanlarında öğrenim görmek için gereken yeterliklere sahip olmayan öğrencilerin sadece sınavlarda tekrarlama yaparak sınıfları geçtiği görülmektedir. ‘Diğer büyük bir konu Sovyetler Birliği zamanında eğitimin bütün basamakları Yükseköğretim dahil ücretsiz verilirdi. Bugün kontrat temelinde öğrenim görülenler çoğaldı. Bu eğitim seviyesini düşürdü. Bunun incelenmesi gerekiyor. Öğrenci sayısı azalmanın, öğretim kadrolarının maaşlarının ödenmesi gerekiyor denildi. Öğrenciler sadece sınav döneminde kopyalama yaptılar. Bunun sonucu eğitimin seviyesi aşağılara düştü’(y-3).

Yükseköğretimde eğitim kalitesini olumsuz yönde etkileyen finansman yetersizliğinin bir diğer sonucu olarak yükseköğretim kurumlarının yeterli teknik donanım ve altyapıya sahip olmamalarıdır; ‘Eğitim kalitesinin yükseltilmesi konusunda bizde şu durum söz konusu; yükseköğretim kurumların gerekli teknik donanımları yok. Hangisini ele alsak

da, Tıp,Teknik ya da Sosyal Bilimler alanında eğitim veren kurumların teknik donanımları yok’(Y-3).

3.2.2. Toplumsal Anlayış

Kalitenin düşmesinde bir diğer etken toplumda iyi eğitim almak yerine tanıdık faktörü ile daha iyi yaşam kurma imkânı olduğu düşünülmektedir. ‘Kalite ülkenin buna hazır olması ile mümkün. İşe alımlarda tanıdık faktörü olmamalı’ (Y-5).

Toplumda üst düzey işlere tanıdıklar vasıtasıyla gelinebileceği düşüncesi iyi eğitim alma konusunda öğrencilerin motivasyonlarını kırıcı bir etken olmaktadır. ‘Motivasyon. Bizde öğrenime yönelik motivasyon yetersiz. Bunun sebebi Sovyetler zamanından bu yana Kırgızların anlayışında ‘tanışın bolso tankamın’ diyerek akrabalık ilişkileri ile insanlar kadrolara yerleşiyorlar. Kadroların böyle doldurulması da kaliteyi etkiliyor. Sovyetler dağıldıktan sonra eğitimsiz kişilerin de müreffeh bir yaşam sürdüğü görülünce eğitim alınmadan da müreffeh yaşam sahibi olunabilir düşüncesi oluştu. Bu süreçlerin toplamı Kırgızistan yükseköğretimin bugünkü durumunu netice verdi’ (Y-5).

‘Bizim Akademimiz Sovyetler Birliği’nin ilk 10 kurumuna girmektedir. Kalite iyiydi. Tanıdıklar yoluyla eğitime kabul edilme, not alma yoktu, bu nedenle kalite düzeyi yüksekti. Sonuç olarak Batı ya da Sovyet sisteminin farkı yok’(Y-2).

‘Tabii olarak öğrencilerin toplumsal olarak motive edilmesi gerekiyor. Yükseköğretimde başarılı olanların yaşam standartlarının yükseleceği yönünde toplumsal motivasyonun artırılması gerekmektedir’(Y-1).

Diğer yandan toplumda yükseköğretimin sadece bir diploma sahibi olmaktan ibaret sayılması yükseköğretime olan yanlış bir bakış açısını beraberinde getirmektedir. Toplumsal olarak kalite beklenti ve anlayışının yaygınlaştırılması gerektiği görülmektedir. Bunun bir yolunun da kamu ile beraber iş çevrelerinin ihtiyaç duydukları insan kaynağına yönelik yeterliklerle ilgili taleplerini ön plana almaları olduğu ifade edilmiştir.

‘Bir diğer problemleri bir konu herkes diploma almak için okuyorlar ve kalite geride kalıyor. Bunun gelişmesi sadece yükseköğretim kurumlarının değil toplumun da buna hazır olması ile mümkün. Toplumun buna ihtiyaç duyması gerekiyor. Toplum donanımlı uzmanlar talep ettiğinde üniversiteler

onları yetiştirir. Özellikle büyük firmaların donanımlı işgücü talebi arttıkça bu talebin kazanacağına inanıyorum'(Y-5).

Yükseköğretim kalitesini olumsuz etkileyen toplumsal etkenlerden birisinin de eğitimin toplumsal statüsünün ekonomik güç lehine değer kaybetmiş olmasıdır. 'Bir diğer sebep geçmişte eğitim toplumda saygı görürken şimdi cüzdanının dolu olması saygı unsuru haline gelmesidir. Böylece eğitimin statüsü kaybolmuştur'(y-2).

3.2.3. Ortaöğretim. Yükseköğretim yöneticileri ortaöğretim kurumlarının öğrencileri yükseköğretime gereken düzeyde hazırlamadığını savunmaktadırlar. Yeterli ön öğrenmeye sahip olmayan öğrencilerin yükseköğretim kurumunda aldığı eğitime rağmen istenilen sonucun elde edilemediği belirtilmiştir.

'Diğer bir konu ortaöğretimden yeterlik kazanmış öğrenciler gelmemekte (Y-5). Bunun sebeplerinden biri ilk ve ortaöğretimin öğrencileri yeterli düzeyde yükseköğretime hazırlayamaması' (y-2). '... Bunun yanında yükseköğretime giren öğrencilerin kalitesi. Kaliteli hammadeden kaliteli ürün elde edilebilir. Bu nedenle kesinlikle öğrencilerin yükseköğretime hazır gelmeleri gerekir. Bu birbirine bağlı bir konu'(Y-5).

3.2.4. Yükseköğretim Kurumları. Yukarıda da işaret edildiği gibi Yükseköğretim kurumlarının kaynak yetersizliği gerekçesiyle daha fazla öğrenci kabul etmek için öğrencilerin yeterliklerine önem vermeden programlara yerleştirme yapmaktadırlar. Kurumların kaliteyi yükseltmek amacıyla bu konuya önem vermeleri beklenmektedir; 'İkinci olarak öğrenci kabul eden kurum kaliteli öğrenci almaya yönelmeli, bu konu hala çözüme kavuşmadı'(Y-5).

Yükseköğretim kurumlarının gerek öğrenci ve gerek kurum olarak sayılarının fazla olmasının kaliteyi düşürdüğüne yönelik yönetici görüşleri sunulmuştur. Yöneticiler sayının azaltılması yoluyla kalitenin artacağı düşünülmektedir; 'Kalitenin yükseltilmesi için sayının azaltılması gerekiyor. Sayı çok kalite az'(Y-2).

Diğer yandan kurumların öğrenciler yanında öğretim kadrolarının yeterliklerinin geliştirilmesi konusunda da daha fazla çaba sarf etmesi eğitim kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır; 'Eğitimin kalitesinin yükseltilmesi için öğretim

kadrolarının ve öğrencilerin yeterliklerinin geliştirilmesi özel öneme sahip'(Y-1).

Yükseköğretim kurumlarında öğrenci devamsızlığı, yolsuzluk ve mezun yeterlikleri konusunda eksiklikler bulunduğu Y-3 tarafından şöyle ifade edilmiştir; 'Öğrencilerimiz ise farklı yerlerde çalışıp derse bir gelip bir gelmiyor. Ders notlarını para ödeyerek alıyorlar. Sonunda diploma alıyorlar ancak yeterlik yok. Hatta bir dilekçe yazamayacak düzeyde. Çok tehlikeli durum'(Y-3).

3.2.5. Mezun Yeterlikleri ve Akreditasyon. Yükseköğretimde kalite sorununun çözümü için lisans verme ve akreditasyon süreçlerinin önemini işaret etmektedirler. Akreditasyon yetkisinin devletten alınarak özel kuruluşlara devredilmesinin doğru bir politika olduğu ifade edilmektedir. 'Kalite sorunu yavaş yavaş çözülüyor. Daha önceden akreditasyon ve lisans gibi konular devlet eliyle yürütülüyordu. Şimdi özel kuruluşlara verilmeye başlandı. Biz eski sisteme alışılmış bildiğimiz sistem diye bakmamız gerekiyor. Bugün dünyada en gelişmiş sistem akreditasyon sistemi. Hepsi de özel kuruluşlar. Bu onların doğru ve gerçekçi çalıştığını gösteriyor. Kapanması ya da açılmasına karar veriyorlar. İkinci olarak reyting sistemi var. Dünyadaki ilk 10, 100 ve 1000 vb. Küresel sıralamalar. Kırgızistan'da da belirlenmeye başlandı. Bugün Kırgızistandaki akreditasyona Kazakistan'dan başvurular başladı. Rusya'dan da katılanlar olabilir. Her bir kurum kendisi seçebilir. Bu kalitenin yükseltilmesinin bir yönü olan akreditasyon basit bir konu değil'(Y-4).

Bununla beraber bu süreçlerin Bakanlık tarafından güçlendirilmesi gerektiği söylenmiştir; 'Yeni bir programın açılmasında lisans alınması ve diploma vermeden önce akreditasyondan geçmek gerekir. Bu yönden de önemli zorluk yaşamadık ancak burada şunu belirtmek isterim ki lisans ve akreditasyon sürecinde Bakanlık eğer etkili, sağlam ve güçlü bir politika yürütürse eğitim kalitesinin yükselmesine inanıyorum. Bakanlıkta farklı kolaylaştırılmış yollarla lisans alınması, akreditasyondan şu veya bu şekilde geçilmesi durumunda eğitim kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır'(Y-1).

Mezun yeterliklerini geliştirmek amacıyla ülkede ulusal yeterlikler çerçevesi çalışmalarının yapılmakta olduğu ve bu sayede kalitenin gelişmesinin sağlanacağı ifade edilmiştir; 'Şimdilerde hükümet ve bakanlık tarafından yanlış bilmiyorsam

2019 yılından itibaren yeterlikler çerçevesinin uygulanması üzerinde çalışmalar var. Bu yeterlikler çerçevesine göre mezun olduğunuzda siz sertifika alıyorsunuz ve ancak bu yolla işe yerleşiyorsunuz. Bu yola yükseköğretimde kalitenin yükseleceğine dair bir ümidim var. Gelecekte ümidimizi kesmemeliyiz, kervan yolda düzülür diyerek kalitenin de gittikçe düzeleceğine inanıyorum'(Y-5).

SONUÇ. Kırgızistan Hükümeti'nin 2012-2020 KEGS'de alanında 4 anahtar hedef belirlenmiştir; bölgesel bazda ekonomik göstergelere uygun olarak gerekli insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve eğitimin iş dünyasının taleplerini karşılar hale getirilmesi, öğrenim çıktılarının belirlenerek 3 basamaklı Bologna Sistemine geçilmesi, Avrupa Kalite Standartlarını baz alarak eğitimde kalite güvencesinin geliştirilmesi ve yükseköğretimde hizmetiçi eğitim, işverenlerin katılımının sağlanması ve fakülte yeterliklerinin belirlenmesi yoluyla kalitenin geliştirilmesi(akt; ADB, 2015).

Kırgızistan Yükseköğretim sistemi ülkenin bağımsız olmasından sonraki ilk yıllarda büyük bir kriz içine düşmüştür. Bu krizin en büyük ve en önemli etkilediği unsurların başında yükseköğretim kalitesi gelmektedir. Günümüzde bilginin en önemli güç olarak kabul edildiği göz önüne alındığında bu Kırgızistan için hayati öneme sahip ve çözülmesi gereken bir sorundur. Kırgızistan yükseköğretim sisteminde bir kalite sorununun var olduğu konusunda ülkenin yükseköğretimini en yakından tanıdığı düşünülen yöneticiler hemfikirdir.

Kalite sorununun temellerinde hangi etkenlerin bulunduğu ilişkin bu çalışmada 5 farklı etken olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki yükseköğretimin finansmanı konusudur. Kırgızistan yükseköğretim kurumlarının temel ve en büyük finans kaynağı öğrencilerden aldıkları ücretlerdir. Bu üniversitelerin programlara öğrencileri rekabet ile almasına engel olan bir durumdur. Diğer yandan kaynak yetersizliği sonucu hayati önem taşıyan gerekli teknik altyapı ve donanımlar yetersizdir.

Yükseköğretim kalitesini olumsuz etkileyen bir diğer faktör toplumsal kabullerden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerde iyi pozisyonlarda kariyer sahibi olmanın yolunun iyi eğitim almak yerine tanıdık ilişkilerine bağlı olduğu düşüncesi motivasyon kaybına yol açmaktadır. Ayrıca toplumda eğitime verilen değer sadece diploma sahibi olmak

seviyesine indirgenmiştir. Bu konuda gerek kamunun ve gerek özel sektörün yükseköğretim kalitesini yükseltmeye katkı sağlamak için kalite ve yeterlik taleplerini güçlendirmeleri gerekmektedir.

Yükseköğretim yöneticileri yükseköğretime kabul edilen öğrencilerin ortaöğretim kurumlarından yeterli donanımla gelmediği konusunda da hemfikirdirler. Ülke eğitim sistemlerinin birbirini etkilediği bilinmektedir. Ülkede başta politika yapıcılar olmak üzere paydaşların bu konularda önlemler ve politikalar geliştirmeleri mecburidir.

Yükseköğretim kurumları yükseköğretim sisteminin asıl unsurları olarak daha kaliteli öğrencileri çekme konusunda yeni adımlar atmak durumundadırlar. Bu konuda her ne kadar yükseköğretim kurumlarının herkes tarafından kabul edilen gerekçeleri bulsunsa da yükseköğretimde kalitenin de en temel sorumluları yine yükseköğretim kurumlarıdır. Yükseköğretim kurumlarının sayısının çokluğunun kaliteyi olumsuz yönde etkilediği yönündeki bulgularla örtüşen IMF 2014 Ülke Raporunda şöyle denilmektedir; 'Ülkede sosyal ve ekonomik temellere dayanmadan Üniversitelerin sayısının artması mühendis sayısına katkı sağlasa da üniversite devlasyonuna ve kalite düşüklüğüne sebep olmuştur. Kariyer rehberliği eksikliği ve öğrenim çıktılarının yetersizliği eğitim, istihdam ilişkisine olumsuz etki etmektedir. Yükseköğretim mezunu olmak istihdam edilmeye katkı sağlasa da mesleki eğitim alanlara göre daha geridedir'(IMF Country Report, 2014).

Yükseköğretim kalitesinin en kestirme araçlarından olan akreditasyon konusunda çok başarılı adımlar atılmaktadır. Kırgızistan bu alanda eksiklikleri gidermeli ve ulusal yeterlikler çerçevesi oluşturarak bu doğrultuda kararlı adımlar atmak durumundadır. Kırgızistan genç bir cumhuriyet olsa da derin ve güçlü bir yükseköğretim tecrübesine sahiptir. Yükseköğretimde kaliteye ilişkin bilimsel çalışmalar arttırılmalı ve bu alanda programlı bir biçimde tedbirler geliştirilmelidir.

Kaynaklar:

1. Altinok, V., (1998), Üniversitelerdeki Akademik Personelin Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı,
2. Assessment of Higher Education Kyrgyz Republic; Asian Development Bank, 2015, url: [https:// www. adb. org/sites/default/files/institutional-](https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-)

- document/175940/higher-education-kgz.pdf
3. Bengisu, M. (2007). Yüksek Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi. *Journal of Yasar University*, 2(7), 779-749.
 4. Bursalioğlu, Z., (1997), Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama (6. bs), Ankara, Pegem Yayınları, Ankara
 5. Ensari, H, (1999), 21 Yüzyıl Okulları İçin Toplam Kalite Yönetimi, Sistem Yayıncılık, İstanbul
 6. IMF, (2014), The Kyrgyz Republic Poverty Reduction Strategy Paper, The Kyrgyz Republic Sustainable Development Program 2013-2017, IMF Country Report No. 14/247, August 2014 url: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14247.pdf>
 7. Кыдышова В. Необходимость реформирования системы высшего образования в Кыргызской Республике: Проблемы И Пути Решения. / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №1. - Бишкек, 2017. - С. 135-137.
 8. Köksoy, M. (1997), Yükseköğretimde Kalite ve Türk yükseköğretimi İçin Öneriler, Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Vakfı Yayınları-1, Ankara.
 9. Син Е.Е., Тороев Ы.Т. Роль Информационно-методической компетенции к вузовском образовании. / Республиканский научно-теоретический журнал «Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана», №5. - Бишкек, 2016. - С. 190-193.
 10. Şişman M. ve Turan S., (2001), Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi, Pegem A Yayınları, Ankara.
 11. План действий по реализации Стратегии образования в Кыргызской Республике на 2015-2017 годы в Качестве Второго Трехлетнего Плана Реализации Стратегии развития образования в Кыргызской Республике на 2012-2020 гг. <http://edu.gov.kg/normativnaaya-pravovaya-baza/plany/plan-dejstvij-po-realizatsii-strategii-obrazovaniya-v-kyrgyzskoj-respublike-na-2012-2014-gody-v-kachestve-pervogo-trekhletnego-plana-realizatsii-strategii-razvitiya-obrazovaniya-v-kyrgyzskoj-respublike-na-2012-2020-gody.html> Erişim: 10/29/2017.

Рецензент: д.пед.н., профессор Алимбеков А.